

ویژگی های معلم انقلابی در کلام رهبری

مهلا فروزنده^۱

چکیده

تعلیم و تربیت اساس فرهنگ و تمدن سازی شناخته شده که نیازمند زیرساخت اصلی به نام معلم است؛ در کلام رهبری معلم باید تراز انقلاب اسلامی باشد و اولین شاخصه آن روحیه انقلابی است؛ مقاله حاضر با عنوان ویژگی های معلم انقلابی در کلام رهبری با روش توصیفی و به صورت کتابخانه ای به بررسی برخی از ویژگی ها از دیدگاه رهبر انقلاب پرداخته از جمله: اخلاص، تفکر، تلاشگری، شجاعت، نشاط، نقدپذیری و نقادی؛ و از مهمترین نتایج حاصل از تحقیق می توان به: اخلاص که برکت در کارها و به نتیجه رسیدن را به دنبال دارد؛ تفکر که اساس پیشرفت، تلاشگری که زمینه ساز توسعه در علوم متعدد را حاصل خواهد کرد؛ شجاعت که از امور مورد تاکید رهبری و راز ملاحظه و محفظه کاری نکردن و مقابله با برنامه های دشمن است؛ نشاط اسلامی که عامل سرزندگی نسل آینده، نقد پذیری و نقاد بودن دوستانه، منصفانه، عالمانه و سیاستمدارانه اشاره کرد؛ از مهمترین نتایج این نوشتار دست یافتن به کمال و رضای الهی است توسط دانش آموختگان. و به تعالی رسیدن جامعه به دست معلمان تراز است. از ویژگی های مهم انسان انقلابی به ویژه معلمین می باشد چنان که رهبری شهید مطهری را الگوی معلم انقلابی معرفی نموده است که دارنده این ویژگی ها و بیشتر از آن نیز بوده اند.

کلیدواژه: ویژگی، معلم، رهبر، انقلابی، تراز

^۱ - طلبه سطح ۲ حوزه علمیه الزهرا سلام الله علیها ماهان

مقدمه

سرمایه انسانی برای یک ملت مهمتر از همه سرمایه‌ها است؛ اگر منابع زیرزمینی فراوان در کشور وجود داشته باشد اما نیروی انسانی نباشد فایده‌ای ندارد؛ منابع انسانی برای هر کشور پایه تمدن‌سازی هستند، که معلم این نیروی انسانی را تولید می‌کند؛ چراکه همه رفتار، حرکات، منش و اخلاق معلم به صورت مستقیم در مخاطب اثر می‌گذارد و همه انسانها در همان راهی حرکت می‌کنند که بخش معظمی از آن را به فرموده رهبری معلمین در نهاد آنها قرار داده‌اند و در واقع معلمین به عنوان زیرساخت اصلی تعلیم و تمدن‌سازی هستند و هویت‌سازی فرهنگی می‌کنند؛ چراکه تمدن متکی بر فرهنگ است اگر فرهنگ غنی باشد تمدن به معنای مصطلح به وجود می‌آید و حال اگر معلم دارای شاخص‌ها و ویژگی‌های مطلوبی باشد باید بتواند انسان‌هایی دانا، توانا، خردورز، پارسا، پرهیزکار، پاکدامن، کارآمد، مبتکر، شجاع و اهل عمل تربیت کند؛ که مرزهای علمی را جابه‌جا کند.

گفتنی است که در جمهوری اسلامی معلم تراز عملکردی می‌خواهد، که روحیه انقلابی شاخص اول معلم تراز انقلاب اسلامی است و این خود شعبه‌ای از معنویت به منظور تداوم خط انقلاب در آموزش و پرورش می‌باشد؛ به ویژه در زمانی که دشمن از همه طرف مشغول تهاجم است از لحاظ اقتصادی، اطلاعاتی، فضای مجازی در حال برنامه‌ریزی است برای اینکه از این طریق‌ها به کشور ضربه بزند، گاهی در مقابل انسان حریفی وجود دارد که ضربه‌ها را خنثی می‌کند و متقابلاً ضربه می‌زند و امروزه کشور چنین دشمن و حریفی دارد که بر اساس اندیشه و بیانات رهبری نظام بین‌المللی که امروزه مظهرش حکومت آمریکا، سرمایه‌داران بزرگ صهیونیسم و بعضی از دولت‌های مستکبر دیگر است این حریف می‌باشند و می‌خواهند نسلی که آینده کشور ایران را می‌سازد به صورتی تربیت شود که برای او مفید باشد؛ فکر، فرهنگ، نگاه و سلیقه غربی داشته باشد و این بهترین چیز برای دشمنان خواهد بود که مسئولان یک کشور همانند آنان فکر و عمل کنند تا کار برای آنها آسان شود؛ همه این موارد اهمیت جایگاه معلمی و تربیت با روحیه انقلابی را نشان می‌دهد.

اهمیت و جایگاه این مسئله که تعلیم و تربیت توسط معلمین با ویژگی‌های خاص انقلابی است دلیلی بر آن شده تا کتابها و مقالات بسیاری به صورت پراکنده به مسئله تعلیم و تربیت و ویژگی‌های معلم بپردازد؛ از جمله: کتاب «ویژگی‌های معلم موثر» نوشته لیلی محمدحسین، مقاله «ویژگی‌های معلم تراز در تعلیم و تربیت اسلامی» از معصومه ملک زاده و مقاله «بررسی ویژگی‌های یک معلم توانگر از دیدگاه دینی و اجتماعی» به تحقیق جمیله خلیفاوی، مقاله دیگری نوشته رضا عابدی به نام «ویژگی

های معنوی معلم شایسته بر اساس آموزه های دینی سند تحول آموزش و پرورش با هدف ارائه الگوی عملی برای افزایش انگیزه نشاط و کارایی معلم» و همینطور مقاله «بررسی ویژگی های معلم اثربخش در مدارس» به نویسندگی علی یزدخواستی، حامد هادیان و شیرین عبدالوهابی که هر یک به ویژگی های معلمان از دیدگاه های اسلامی و غیراسلامی پرداخته اند.

ارزش و جایگاه تعلیم و تربیت و معلم در دیدگاه رهبری سبب شد تا ایشان هر ساله بیاناتی را در روز معلم در ارتباط با جایگاه خاص معلمین و ارزش آنان و همین طور ویژگی ها و وظایف خطیر معلمان ایراد کنند و از آن جا که در نظام جمهوری اسلامی برای رسیدن به اهداف و آرمان های انقلاب همه افراد به ویژه معلمین که تعلیم دهنده سایر اقشار هستند باید روحیه انقلابی را در خود ایجاد و تقویت نمایند؛ مقاله حاضر بر آن شده است تا به دلیل ارزشمندی مقام معلم و اهمیت تعلیم و تربیت در جامعه ویژگی های معلم انقلابی را از دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی که از بنیانگذاران اصلی این نظام اند مورد بررسی قرار دهد؛ البته تحقیقات و مقالات بسیاری در این زمینه صورت گرفته است اما تمامی آنان به صورت پراکنده و اشاره وار به موضوع پرداختند و مقاله حاضر به صورت خاص ویژگی های معلم انقلابی را از دیدگاه رهبری مورد بررسی قرار خواهد داد؛ تا جامعه و نوجوانان و جوانان به سوی فرهنگ اسلامی و تمدن نوین اسلامی گام برداشته و آرمان های انقلاب اسلامی تحقق یابد.

اهمیت تعلیم و تربیت و جایگاه معلم در تمدن‌سازی و تربیت نسل آینده بر کسی پوشیده نیست و در دین اسلام چنین انسانی از علما نیز برتر شناخته شده است؛ چنان که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرمایند عالمی که علمش مورد استفاده دیگران قرار می‌گیرد از هزار عابد بهتر است؛^۱ و معلم در نظر رهبری باید ملاک‌ها و شاخص‌هایی داشته باشد که بتواند به خوبی وظیفه خود را مبنی بر تمدن‌سازی و فرهنگ‌سازی به انجام برساند که یکی از مهمترین شاخص‌ها داشتن روحیه انقلابی است و از آنجا که افراد انقلابی دارای ویژگی‌های خاصی می‌باشند در این مقاله به برخی از مهم‌ترین ویژگی‌های معلم انقلابی از دیدگاه رهبری پرداخت خواهد شد از جمله:

۱. اخلاص

اخلاص درمقابل ریاها و خالص ساختن قصد و نیت از غیر خداست و خود دارای مراتبی است و از مقامات مقربین درگاه الهی معرفی شده است.^۲ همانطور که امام علی علیه السلام به آن اشاره دارند و می‌فرمایند اخلاص عبادت نزدیکان به درگاه الهی است.^۳ در کلام حضرت علی علیه السلام اخلاص بهترین کار^۴ و برترین رستگاری،^۵ میوه یقین،^۶ روش بهترین مردم^۷ و بهترین پایان^۸ و نهایت دین^۹ معرفی شده

^۱ - میرزا حسین، نهج الفصاحه، ص 32، ح 126؛ «عَالَمٌ يَنْتَفَعُ بِعِلْمِهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ»

^۲ - نراقی، معراج السعادت، ص 528 و 527

^۳ - تمیمی، غررالحکم و درر الکلم، ص 185، ح 2576؛ «الإِخْلَاصُ عِبَادَةُ الْمُقَرَّبِينَ»

^۴ - همان، ص 185، ح 2572؛ «الْإِخْلَاصُ خَيْرُ الْعَمَلِ»

^۵ - همان، ح 2575؛ «الْإِخْلَاصُ أَعْلَى فَوْزٍ»

^۶ - همان، ح 2580؛ «الْإِخْلَاصُ ثَمَرَةُ الْيَقِينِ»

^۷ - همان، ح 2574؛ «الْإِخْلَاصُ شَيْمَةُ أَفْضَلِ النَّاسِ»

^۸ - همان، ح 2579؛ «الْإِخْلَاصُ أَشْرَفُ نَهَايَةٍ»

^۹ - همان، ح 2577؛ «الْإِخْلَاصُ غَايَةُ الدِّينِ»

کند^۱؛ آن هم در زمانی که دشمن به فرموده رهبری در حال برنامه‌ریزی^۲، و مقابله به مثل برای تغییر سبک زندگی جوانان و دور کردن آن‌ها از انقلاب و آرمان‌های آن است^۳؛ وظایف معلمان در اینجا چندین برابر بیشتر و سنگین‌تر خواهد شد؛ لذا لازم است دبیران و معلمان خود دارای چنین روحیه‌ای باشد؛ تا به بهترین شکل آن را به دانش‌آموزان و نوجوانان و جوانان انتقال دهند.

ویژگی‌های بسیار دیگری در کلام رهبر انقلاب اسلامی در ارتباط با ویژگی‌های معلم انقلابی و معلم تراز انقلاب اسلامی که پرورش دهنده نسل آینده، تمدن‌ساز و فرهنگ‌ساز خواهد بود^۴ وجود دارد از جمله: توانایی در فهم مطالب و فهماندن مطالب به دانش‌آموزان، بیان صحیح و شیوا داشتن، نقد پذیر بودن و نقاد بودن، عدم توقف و عمل به موقع، غفلت نداشتن، دلسوز و پیگیر بودن و نشاط داشتن چراکه نشاط یک معلم، توانایی یک معلم، دلسوزی، عملگرایی و بیان صریح، نقاد بودن و نقد پذیری یک معلم همه در پرورش و تربیت فرزندان و دانش‌آموزان نقش خواهد داشت^۵؛ و هر یک شرح مفصلی نیاز دارد که مقاله حاضر گنجایش بیان تمام این نکات و ویژگی‌های معلم انقلابی را ندارد؛ اما به اختصار برخی از آنان اشاره می‌شود از جمله: نقدپذیری و نقاد بودن، رهبر انقلاب اسلامی در سخنان متعدد ویژگی‌هایی را برای نقد بیان نمودند؛ همچون منصفانه بودن نقد^۶، مسئولانه^۷، عاقلانه^۸، متواضعانه^۹.

۱ - خامنه‌ای، بیانات در دیدار با معلمان و فرهنگیان، 1398/02/11

۲ - همان

۳ - خامنه‌ای، بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان، 1395/02/13

۴ - خامنه‌ای، بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان، 1395/02/13، 1398/02/11، 1390/02/14

۵ - خامنه‌ای، بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان، 1398/02/11

۶ - خامنه‌ای، بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و هیئت دولت، 1381/06/04؛ بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و هیئت دولت، 1395/06/03؛ بیانات در دیدار با اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، 1396/10/06

۷ - خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای شورای فرهنگی تبلیغات اسلامی، 196/10/06

۸ - همان

۹ - خامنه‌ای، بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد، 1386/02/25

عالمانه^۱، صحیح و دلسوزانه بودن نقد^۲؛ در دیدگاه رهبری انتقاد کردن نه تنها یک عمل خصمانه و از روی دشمنی نیست بلکه یک عمل دوستانه^۳ و خدمت^۴ معرفی شده است؛ در مقابل نقد پذیر بودن را نیز واجب دانستند^۵.

ویژگی دیگر معلم انقلابی، نشاط است؛ که رهبری چه برای دانشجویان چه عموم مردم و جوانان و چه برای دانش آموزان آن را مهم و ضروری دانستند و فرمودند که محیط آموزشی و معلم، دبیر، دانش آموزان بایستی دارای روحیه شادی و نشاط باشند؛ و این محیط و این سرزنده بودن را به دانش آموزان نیز انتقال دهد؛ با فوق برنامه های آموزنده، ورزش و کارهایی از این قبیل^۶ بر خلاف سند ۲۰۳۰ که به بهانه ایجاد نشاط و شادی در محیط آموزشی بین معلمان قصد از بین بردن فرهنگ، آرمان های انقلاب اسلامی را داشته که متأسفانه در بعضی از مدارس به فرموده رهبری وضع مطلوب نیست و قصد دارند این نشاط را و سرزنده بودن را با اعمال خلاف شرع و عرف به دانش آموزان انتقال دهند^۷؛ در ارتباط با سایر ویژگی ها نیز بیانات متعدد و نکات بسیار است که به همین مقدار بسنده می شود.

^۱ - خامنه ای، بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱

^۲ - خامنه ای، بیانات در پاسخ به پرسش های دانشجویان در دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۷۸/۰۹/۱۰

^۳ - خامنه ای، بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان، ۱۳۹۷/۰۶/۱۵

^۴ - خامنه ای، بیانات در دیدار با رئیس جمهور و هیئت دولت، ۱۳۸۷/۰۶/۰۲

^۵ - خامنه ای، بیانات در دیدار با اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۶/۱۰/۱۱

^۶ - خامنه ای، بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱

^۷ - همان

نتایج

- 1- بیان مهم‌ترین ویژگی‌های معلم انقلابی از منظر رهبری توسط این مقاله به سرانجام رسید.
- 2- تعلیم و تربیت که به دست دبیران و معلمان صورت می‌گیرد زیر ساخت و گام اصلی فرهنگ‌سازی اسلامی و به دنبال آن تمدن‌سازی نوین اسلامی است.
- 3- توانمندسازی دانش‌آموزان، در ساخت کشوری قدرتمند.
- 4- دست یافتن به آرمان‌های والای انقلاب اسلامی هموارتر خواهد شد.
- 5- تفکر لازمه رسیدن به کمال و قله‌های افتخار برای اسلام و کشور است. یک معلم اگر خواهان تعلیم و تربیت مبنی بر روحیه انقلابی و انقلابی‌گری است باید تلاش کند تا انسانی متفکر باشد.
- 6- تلاشگر بودن معلم، ناخودآگاه بر دانش‌آموزان تأثیر به سزایی دارد که موجب آینده‌ای درخشان برای آن‌ها می‌شود.
- 7- شجاع بودن معلم و انتقال آن به دانش‌آموختگان نخستین گام برای حرکت‌ها و پیشرفت‌های بزرگ خواهد بود.

منابع

الف: کتابها

*قرآن کریم، (ترجمه فولادوند)

*نهج البلاغه (ترجمه دشتی)

- 1- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، **غرر الحکم و درر الکلم**، ترجمه: محمدرضا شهرضا، قم، نغمه قرآن، چاپ دوم، 1396 ش.
- 2- طباطبایی، سید محمد سعید، **مصباح المنهاج / الطهارة**، مؤسسه الحکمة للثقافة الاسلامیه / بی جا، 1417 ه.ق.
- 3- کلینی رازی، ابی جعفر بن محمد بن یعقوب بن اسحاق، **أصول من الکافی**، بی جا، دارالکتب الاسلامیه، مرتضی آخوندی تهرانی، چاپ سوم، 1388 ه.ق.
- 4- قزوینی، سید امیر محمد، **الآلوسی والتشیع**، بی جا، مرکز الغدير للدراسات الاسلامیه، بی جا، 1420 ه.ق.
- 5- معتزلی، ابن ابی الحدید، **شرح نهج البلاغه**، قم، مکتبه آیه الله العظمی المرعشی النجفی ره، چاپ اول، بی تا.
- 6- میرزایی، علی اکبر، **نهج الفصاحه مجموعه کلمات قصار حضرت رسول الله**، قم، آثار نور، چاپ اول، 1395 ه.ش.
- 7- نراقی، ملا احمد، **معراج السعادة در باب آداب و اخلاق اسلامی**، قم، پیام مقدس چاپ چهارم، 1394، ه.ش.

ب: سایتها

- 8- خامنه ای، سید علی، 70/10/25، دیدار با مسئولان وزارت آموزش و پرورش. Khamenei.ir
- 9- همان، 1372/08/12، دیدار با جمعی از دانش آموزان و دانشجویان. Khamenei.ir
- 10- همان، 1378/02/15، در دیدار جمعی از کارگران و معلمان. Khamenei.ir
- 11- همان، 1378/09/01، در پاسخ به پرسش های دانشجویان دانشگاه صنعتی شریف، Khamenei.ir
- 12- همان، 1381/06/04، در دیدار با رئیس جمهور و هیئت دولت. Khamenei.ir

13- خبرگذاری دانشجو، چگونه انقلابی شویم، 1390/12/13، تاریخ برداشت 1399/07/15

14- ویکی‌فقه/روایات/ <https://Fa.wikishia.net/view>